

Hakîm et-Tirmizî'nin Beyânü'l-Fark Eserinde İdrak Araçları ve İşârî Yorum İlişkisi

Nuriye İnci

 <https://orcid.org/0000-0002-2036-478X> | nuriye.inci@ege.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi, Ege Üniversitesi, İzmir, Türkiye

Öz

Bu bildiride Hakîm et-Tirmizî'nin (ö. 320/930) *Beyânü'l-Fark* adlı eserinde idrak vasıtaları ile işârî yorum arasındaki ilişki incelenmektedir. Tirmizî'nin bu eseri, tasavvufun oluşum sürecinde tartışılan temel sorulardan biri olan “Kur’ân nasıl anlaşılmalıdır?” meselesi çerçevesinde kaleme aldığı görülmektedir. Müellif, Kur’ân’dan âyetler alıntılanarak “kalb” kavramı ekseninde açıkladığı idrak vasıtalarını İşârî yorumla ilişkilendirerek tasavvuf tarihinde konuya farklı bir bakış açısı geliştirmektedir. Bu bildiride eser, Tirmizî'nin idrak mertebeleri ve İşârî yorum arasındaki irtibatla neyi amaçladığı sorusu çerçevesinde metin tahlili yoluyla incelenmiş ve Tirmizî'nin bu konudaki teorik yaklaşımları değerlendirilmiştir. Metin analizi sonucunda Tirmizî'nin idrak mertebeleri ile işârî yorum arasında kurduğu bağlantıda işaret ve hikmet ilminin yerinin “kalb” olduğu fikri ön plana çıkmaktadır. İdrak aracı olarak kalb ve dereceleri “sadr, kalb, fuâd ve lübb” olarak kademeli şekilde açıklanarak, her bir algı merkezinin farklı bir dinî bilinç düzeyini temsil ettiği belirtilmiştir. “İslâm, iman, marifet ve tevhid” kavramları, bu idrak merkezleriyle ilişkilendirilerek, âmil olanlar “Müslüman, mümin, arif ve muvahhid” olarak isimlendirilmiştir. Tirmizî'nin amacı, kişinin idrak ve amel düzeyine göre Kur’ân âyetlerinin zahirî ve batınî anlamlarını kavrayabileceği fikrini öne sürmektir. Bu iddiasıyla âyetlerin zahirî anlamının yanı sıra batınî anlamının da olduğu düşüncesini temellendirmeye çalışmıştır. Ayrıca, tasavvufun ilk nefis teorisini de bu fikir üzerinden inşa eden Tirmizî, nefsi kalbin karşıt gücü olarak tanımlayarak kalbin Allah’tan perdelenmesini musibetlerin en büyüğü olarak görmüştür. Nitekim kalb imanla ilgili idrak aracı olarak tevhid ve marifetin yeridir. Bu nedenle tevhid ehlinin kalbini Allah’ın koruduğunu ifade etmiştir. Tirmizî'nin bu gibi açıklamalarından, işârî tefsir alanına dair en erken teorik alt yapıyı oluşturan müelliflerden biri olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bu bildiride öncelikle Tirmizî'nin eserinde düşüncesini dayandığı odak kavramlar incelenmiştir. Ardından Tirmizî'nin işârî yorum alanında geliştirdiği teorik yaklaşımlar değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Tasavvuf, Hakîm et-Tirmizî, Beyânü'l-Fark, Kalb, İşârî Tefsir.

Etik Beyan	Bu çalışma, Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulan “Hakîm et-Tirmizî'nin Beyânü'l-fark Eserinde İdrak Araçları ve İşârî Yorum ilişkisi” adlı tebliğin özetidir.
Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	10.08.2024
Kabul Tarihi	18.08.2024
Yayın Tarihi	31.08.2024
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dini Araştırmalar, İlahiyat
Araştırma Alanı	Tasavvuf
Sempozyum	:
Adı	4. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	https://sempozyum.okuokut.org/tsbs/article/view/645
Yer ve Tarih	Çevrim İçi - 26-31 Ağustos 2024
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	5. Oturum - 27 Ağustos 2024 Tuesday 10:00 - 11:30
Telif Hakkı	© 2024 Nuriye İnci. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	İnci, Nuriye. “Hakîm et-Tirmizî'nin Beyânü'l-fark Eserinde İdrak Araçları ve İşârî Yorum ilişkisi”. 4. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu: <i>Bildiri Özetleri Kitabı</i> . ed. Abdullah Demir. 67-70. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2024. https://doi.org/10.55709/okuokutpress.54

Instruments of Perception and in Ḥakīm al-Tirmidhī's *Bayān al-fark* His Approach to Ishārī Tafsir

Nuriye İnci

 <https://orcid.org/0000-0002-2036-478X> | nuriye.inci@ege.edu.tr
Assist. Prof. Dr., Ege University, İzmir, Türkiye

Abstract

This paper analyses the relationship between the means of perception and ishārī interpretation in al-Ḥakīm al-Tirmidhī's (d. 320/930) *Bayān al-Farq*. It is seen that al-Tirmidhī wrote this work within the framework of the issue of 'How should the Qur'ān be understood?', which is one of the basic questions discussed in the formation process of Sufism. The author develops a different perspective on the subject in the history of Sufism by quoting verses from the Qur'ān and associating the means of perception that he explains on the axis of the concept of "qalb" with Isārī interpretation. In this paper, the work is analysed through textual analysis within the framework of the question of what al-Tirmidhī aims with the connection between the levels of perception and Isārī interpretation, and al-Tirmidhī's theoretical approaches on this subject are evaluated. As a result of the textual analysis, the idea that the place of the science of signs and wisdom is the "qalb" comes to the fore in the connection that al-Tirmidhī establishes between the levels of perception and Isārī interpretation. The qalb as an instrument of perception and its degrees of "sadr, qalb, fuad and lubb" are explained in stages and it is stated that each centre of perception represents a different level of religious consciousness. The concepts of "Islam, faith, marifah and tawhid" are associated with these centres of perception and those who have knowledge are called "Muslim, mumīn, arif and muwahhid". The aim of al-Tirmidhī is to put forward the idea that one can comprehend the literal and spiritual meanings of the Qur'ānic verses according to one's level of perception and action. With this claim, he tried to justify the idea that verses have a spiritual meaning in addition to their literal meaning. Moreover, al-Tirmidhī, who constructed the first theory of the nafs in Sufism on the basis of this idea, defined the nafs as the opposite power of the qalb and regarded the qalb's veiling from God as the greatest of calamities. As a matter of fact, the qalb, as a means of perception related to faith, is the place of tawhid and marifah. For this reason, he stated that Allah protects the qalbs of the people of tawhid. From such statements of al-Tirmidhī, it can be concluded that he was one of the authors who formed the earliest theoretical infrastructure in the field of al-Ishārī Tafsir. This article first analyses the focal concepts on which al-Tirmidhī based his thought in his work. Then, the theoretical approaches developed by al-Tirmidhī in the field of Ishārī exegesis are evaluated.

Keywords

Sufism, al-Hakīm al-Tirmidhī, Bayān al-Fark, Qalb, Ishārī Tafsir.

Ethical Statement	This paper is a summary of the study titled “Instruments of Perception and in Ḥakīm al-Tirmidhī’s Bayān al-fark His Approach to Ishārī Tafsir” presented at the Turkish Symposium of Social Science.
Type	Conference Proceeding
Received	2024-08-10
Accepted	2024-08-18
Published	2024-08-31
Category	Art & Humanities, Religion & Theology
Research Area	Religious Studies, Sufism
Conference	:
Title	4th Turkish Symposium of Social Sciences
Web	https://sempozyum.okuokut.org/tsbs/article/view/645
Location & Date	Online - August 26-31, 2024
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 5 - August 27, 2024, Tuesday 10:00 - 11:30
Copyright	© 2024 Nuriye İnci. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	İnci, Nuriye. “Instruments of Perception and in Ḥakīm al-Tirmidhī’s Bayān al-fark His Approach to Ishārī Tafsir”. <i>The 4th Turkish Symposium of Social Sciences: The Book of Abstracts</i> . ed. Abdullah Demir. 67-70. Ankara: Oku Okut Press, 2024. https://doi.org/10.55709/okuokutpress.54